

ФАРЗАНДЛАРНИ ЗАМОНАВИЙ КАСБЛАРГА ЎРГАТИШ – ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

Навоий вилояты Учқудук тумани

4-сонли мактаб психологи

Рисдаулетова Гулнара Аргиновна

Abstract

Меҳнат бозорининг шаклланиши ва рақобатнинг пайдо бўлиши натижасида ахборот технологияларнинг жамият тараққиётида ўрни ва аҳамияти ошиб бориши ҳар бир давлатнинг ушбу соҳага бўлган кадрларга эҳтиёжларининг ортишига олиб келди. Республикамизда амалга оширилаётган туб ислохотлар негизида умумий ўрта таълим ўқувчиларини ИТ-соҳасидаги касбларга мақсадли йўналтириш устивор вазифа сифатида қаралмоқда. Мамлакатимизларнинг иқтисодий салоҳиятини ошириш ва қулай инвестицион муҳитни яратишнинг асосий воситаларидан бири ҳудудларда ИТ-паркларни барпо этишдир. ИТ-парклар ривожланган давлатлар томонидан илғор технологияларни жорий этиш ҳамда хорижий капитални жалб қилиш имконини берадиган янги иқтисодий ривожланиш механизми сифатида қаралади. Шу нуқтаи назардан, иқтисодий ривожланишда жаҳонда ўз ўрнига эга бўлиб бораётган республикамизда ИТ-парклар ҳудудларнинг ривожланиш истикболларидан келиб чиқиб, энг муҳим вазифалар сифатида қуйидагилар эътироф этилади:

Фарзандларини ёшлигидан мустақил қарор қабул қилишга ўргатиш ҳар бир ота-онанинг вазифасидир. Боланинг нотўғри хатти-ҳаракати ёки буюрилган ишни кўнгилдагидай қилиб бажара олмаслиги учун қийинчилик унинг фикрини очиқ-ойдин баён эта олмаслигига сабаб бўлиши мумкин. Шунинг учун ҳар бир ота-она болаларидаги камчиликларни биргаликда

бартараф этишга ҳаракат қилиши, гоҳида озгина муваффақиятини ҳам муносиб рағбатлантириб туриши унинг келажакда ўзига бўлган ишончи ортишига хизмат қилади.

Инсон улғайгани сари орзу-умидлари ҳам, табиийки, муаммолари ҳам улканлашиб бораверади. Шундай пайтлар бўладикки, шошилиш равишда бир қарорга келиш талаб этилади. Ҳар бир инсон жиддий қарор қабул қилиши учун дуч келадиган биринчи танлов касб танлашдир. Зеро, касб фақатгина пул топиш, яъни даромад манбаи бўлиб қолмай, инсон ҳаётининг асосий қисмини сарфлайдиган фаолият ҳисобланади.

Мутахассис-психологлар бундай жиддий, масъулиятли қарор қабул қилишда фақатгина атрофдагиларнинг тавсиясига таяниш эмас, таҳлилнинг бошқа муқобил вариантларини ҳам қўллашни таклиф қилишади. Масалан, фарзандингизда қайси касбга қизиқиш юқори эканини психологик тестлар орқали аниқлашга ҳаракат қилишингиз мумкин. Бунинг учун сизга соҳа мутахассислари ишлаб чиққан профессионал тестлар керак бўлади. Тест натижаларини кўриб, фарзандим шу касбга ёки шу йўналишга қизиқади, деган якуний қарорга келишга ошиқманг. Чунки бу тестлар фақатгина маълум йўналишни белгилаб беради.

Биринчи навбатда, фарзандларингизнинг билимларини кенгайтиришига шароит яратиб беринг. Токи у турли касбий йўналишлар, истикболли соҳа ва мутахассисликлар тўғрисида етарлича билим ва тушунчага эга бўлсин. Ҳар йили ўқувчиларни турли касбларга йўналтириш бўйича нашр қилиб бориладиган китоблар бу борада сизга яқин кўмакчи бўлиши мумкин. Уларда ҳаттоки ўқувчиларга таниш бўлмаган касблар билан ҳам танишиш мумкин. Эҳтимол, улардан бири сизнинг фарзандингиз танловидир.

Мактабни битираётган ўспиринлар кўпинча танламоқчи бўлган касбларининг фақат ижобий ёки салбий жиҳатларини кўришади. Шу боис оналар фарзандларига кўп нарсаларни аниқлаштиришда ёрдам беришлари

зарур. Юқори синф ўқувчилари учун олий таълим муассасаларида ташкил этиладиган «Очиқ эшиклар» кунларида иштирок этиш ҳам фойдадан холи эмас. Танланган йўналиш бўйича ўқишга кира олмай қолган тақдирда тушкунликка тушмаслик, бошқа мақбул вариантларни ҳам кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ.

Ота-она фарзандига ёмонликни раво кўрмайди, албатта. Лекин шу касб эгаси бўлишнинг керак, деб мажбурлаши ҳам нотўғри. Аксинча, маслаҳатлари билан фарзандини қўллаб-қувватлаши, унга далда бўлиши зарур. Баъзи ота-оналар фарзандининг ўзларига армон бўлиб қолган касб эгаси бўлишини истайди. Ахир, фарзанд мустақил шахс, унинг ўз орзулари борлигини унутманг...

Бугун замон шиддат билан ўзгараётган давр. Ҳатто энг сўнгги технология ҳам инсонни ҳайратга солиши қийин. Чунки ҳар лаҳзада оламда бўлаётган ўзгаришлар шунчалик кўпки, ҳайрон қолишга улгуришнинг ҳам имкони йўқ. Бундай ўзгаришларнинг бевосита замонавий касблардан бирини танлаш билан боғлиқ жиҳатлари ҳам бор. Масалан, барча соҳалар автоматлаштирилса, инсонлар нима билан шуғулланади, қайси касб эгаси бўлсам, эртага у жамиятга фойдали бўлади, танлаган соҳам билан келгусида ишсиз қолмайманми, сўнгги вақтларда дунёда, жумладан, мамлакатимизда қайси соҳа жадаллик билан ривожланыпти, яқин келажакда қандай кадрларга эҳтиёж ортади, сингари саволлар кўпчилик ёшларда бўлиши табиий...

Мутахассисларнинг фикрича, 20–30 йилдан кейин ҳозирги баъзи касбларга умуман эҳтиёж қолмайди. Бу тобора шиддат билан ривожланаётган технология натижасида юзага келади. Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳалари тўлиқ автоматлаштирилаётган бир пайтда инсон ресурсига, баъзи касбларга талаб мутлақо йўқолади. Масалан, тўлиқ автоматлаштирилган таксилар ҳаётга татбиқ этилса, ҳайдовчиларнинг кераги бўлмайди. Демак, бу каби ҳолатлар келажакда кўплаб касблар истиқболини хавф остига қўяди.

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда оммалашаётган касблар ахборот технологиялари билан боғлиқ. Бу касбларга келгусида ҳам талаб ошса ошадики, асло камаймайди. Эътиборли жиҳати, уларни эгаллаш учун олий маълумот ҳам талаб этилмайди. Уч, олти, тўққиз ойлик ёки бир йиллик курсларда ўқишнинг ўзи етади. Мослашувчан касблар сирасига киргани учун ҳам талаб анча баланд бўлади.

Маълумки, Ўзбекистонга ҳам ахборот технологиялари жадаллик билан кириб келяпти. Шу боис дастурчиларга эҳтиёж ҳозирдан юқори ўринларда туради. Бундан шу нарса англашиладики, келажакда ИТ соҳаси бўйича мутахассисларга эҳтиёж янада ортади. Иқтисодчи, туризм бошқарувчиси, хизматлар соҳасидаги мутахассис бошқарувчилар ҳам керак бўлиши, шубҳасиз.

Масалан, Фарбда 18–35 ёшдаги инсонларнинг 70 фоизи блогерларнинг ижтимоий тармоқлардаги изоҳларини ўқиб саёҳат режаларини тузишаркан. Маълумки, туризм ривожланаётган бир пайтда бу соҳани бошқарувчи менежерларга ҳам талаб юқори бўлади. Рақамли иқтисодиёт ҳам сифатли кадрларни қидиришга тушади. Инфляция, нарх-наво, лойиҳаларни молиялаштириш, тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб қилиш каби масалаларни ҳал қиладиган мутахассисларни ҳар қадамда топиш амримаҳол. Сўнгги вақтларда бутун дунёда профессионал дастурчиларга эҳтиёж катта бўлмоқда. Банк-молия, халқаро иқтисодиёт, ахборот технологиялари, халқаро муносабатлар соҳаларини ўрганиш, мутахассисларнинг эътироф этишича, бундан кейин ҳам мавқеини сақлаб ва ошириб бораверади.

Германияда ёшларни касбга йўналтириш мактабдан, ҳатто боғчадан бошланаркан. Мураббийлар ўқувчиларга автомобиль макетлари, кичик роботларни кўрсатиб таништиришади. Бу уларда техникага бўлган қизиқишни уйғотишга ёрдам беради.

Мамлакатимизда ҳам Президентимиз раҳнамолигида ёш авлоднинг замонавий касб сирларини мукаммал ўзлаштиришларига эришиш мақсадида кўплаб ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Масалан, Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва педагогик-психологик республика ташхис маркази томонидан «Касбим – келажагим» номли ягона онлайн платформа яратилган. Бу платформа ўқувчиларнинг қобилияти, қизиқиши ва иқтидорини аниқлаш, ўқувчиларнинг онгли равишда касб танлашларига хизмат қилади.

Платформадаги «Касблар олами» рукнида мамлакатимиздаги барча касблар тўғрисидаги маълумотлар бериб борилади. Бунда ҳар бир ўқувчи ўзи қизиққан касблар ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўлади. Платформада муваффақиятга эришган инсонлар рукни ҳам мавжуд бўлиб, уларнинг муваффақиятлари, иш тажрибалари билан ўртоқлашган видеоларни кўришингиз мумкин.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, яқин келажақда Ўзбекистон меҳнат бозорида ахборот технологиялари йўналишига ҳамда жадал суръатлар билан ривожланаётган туризм ва хизмат кўрсатиш соҳаси вакиллари, қурилиш соҳаси инженерларига, бундан ташқари замонавий меҳнат бозорига кириб келган янги касбларга бўлган талаб ортади. Бундан ташқари, енгил саноат соҳаси, айниқса, маҳаллий хом ашё ва озиқ-овқат маҳсулотларини қайта ишлаш мутахассисларига бўлган эҳтиёж ҳам ҳар доим юқори бўлади.

Иложи бўлса, фарзандингизнинг қайси касбни танлаши бўйича малакали мутахассис билан маслаҳатлашинг. Бунда албатта, унинг билими, имконияти, қизиқишлари ва ҳаётдаги мақсадларидан келиб чиқинг. Фақат бир нарсани унутманг: қарор мустақил қабул қилинади.

References

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 31 августдаги “IT-технологиялар ва компьютер дастурлаш соҳасида ёш мутахассисларни

рағбатлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 556-сонли Қарори.

Лапчик М.П., Семакин И.Г., Хеннер Е.К. и др. Теория и методика обучения информатике. М.: 2008 — 592 с.

Захарова Н. Н. Профессиональная ориентация школьников / Н. Н.

Захарова. – Москва, 2006. – 229 с.

Бегимкулов У.Ш. Педагогик таълимда замонавий ахборот технологияларини жорий этишнинг илмий–назарий асослари. Монография. – Т.: Фан, 2007. – 160 б.